

■ Melahet Babayeva

Məşhur yapon yazıçısı Rünoske Akutaqavanın yaradıcılığı özünəməxsusluğu və qeyri-adiliyi ilə XX əsr dünyaya ədəbiyyatının qızıl fonduna daxil olmuşdur. Akura Kurasavanın ekranlaşdırdığı "Rasemon darvazası" filmi yazıçıya dünya şöhrəti gətirmiş, onun yaradıcılığına marağı daha da artırmışdır. Bu əsər milyonlarla insanı həqiqəti axtarmağa, həyatın məgzini düşünməyə vadar etmişdir.

Akutaqava 1 mart 1892-ci ildə Tokioda - əjdaha saati və əjdaha günündə anadan olmuşdur. Məhz buna görə də gələcəkdə dünyada məşhur olan yazıçıya Rünoske adı verilmişdir. Bu adda yer alan "rü" heroqlifi Yapon dilində əjdaha mənasını verir ki, bu da yazıçının bədii yaradıcılığı ilə tamamilə səsleşir.

Akutaqava incə bədii zövqü və səmimi yumoru ilə seçilən yazıçılardan biridir. O, insan psixologiyasının əsrlər boyunca dəyişmədiyini, əslində? insanın yaradılışından bu yana az təkamülə uğradığını, onu instiklərin idarə etdiyini söyləmişdir. Rünoske 1920-ci illərdən etibarən, əsasən də "Cəngəllikdə" hekayəsinin nəşrindən sonra öz yazı manerasını dəyişmiş, bunun nəticəsində onun üslubu aydın və lakonik olmuşdur.

Akutaqava özü haqqında yazmağı sevən yazıçılardan idi. Misal üçün onun "Yasukiti" hekayələr silsiləsi ("Balıq bazarı", "A-ba-ba-ba") var ki, burada Akutaqava öz müəllimlik fəaliyyətindən bəhs etmişdir. "Piqmeyin sözləri" kitabında isə yazıçının müxtəlif mövzunu əhatə edən avtobiografik əsərləri toplanmışdır. Burada Akutaqava özü haqqında: "Mənim vicdanım yoxdur. Mənim yalnız əsəblərim var" deyərək söyləmiş və öz fikrini aforizmlərlə əsaslandırmışdır. Həyatının sonlarına yaxın Akutaqava güclü əsəb gərginliyi Bundan əlavə yazıçı "Səfeh-in həyatı", "Dişli çarxlar" və "Köhnə dostu məktub" kimi əsərlərində öz ömrünü sonlandıran amillərdən ətraflı bəhs etmişdir.

"Dişli çarxlar" avtobiografik povestində yazıçı həyatının necə sürütlə dəyişmədiyini, faciəli sonluğa nəyin gətirib çıxardığını, ölümün hər an bizi izlədiyini, onun hər yerdə olduğunu vurğulamışdır. Burada yazıçının ölüm haqqında sayıqlamaları, halüsinasiyaları dəqiq şəkildə təsvir edilmişdir.

Akutaqava "Sular ölkəsində" əsərində XX əsrin əvvəllərindəki Yaponiyayı satirik və parodiyalı bir şəkildə təqdim etmişdir. Amma əsər ən çox

Akutaqavanın dünyası

Akutaqavanın özünə olan münasibəti ilə diqqəti cəlb edir. Belə ki, Rünoske Akutaqavanın əsərdə yaratdığı qorxunc karikaturası son dərəcə maraqlıdır. Yazıçı adı məişət detallarına aludə olmamaq üçün özünü düşünmüş Kapp ölkəsində təsvir edir və bunu öz ruhunun məskəni kimi izah edirdi: "Mən öz hekayə dünyamı qeyri-adi heyvanlarla məskunlaşdırdım. Bundan əlavə bu heyvanlardan birinin timsalında mən özümü təsvir etdim...".

Rünoske Akutaqavanın "Bisey necə inanırdı" hekayəsi də özünəməxsus mövzusu və yazı üslubu ilə seçilir. Əsər: "Bisey körpünün altında dayanıb onu gözləyirdi" sözləri ilə başlayır. Lakin əsərin sonuna qədər yazıçı Biseyin məhz kimi gözlədiyini göstərmir. Yazıçı qəhrəmanın kimi gözlədiyini tapmağı oxucuların ixtiyarına vermişdir. Doğrudur, yazıçı əsərdə bir yerdə "Qız isə hələdə gəlib çıxmırdı" - deyərək qeyd etmişdir. Lakin bu "qız" başqa məfhumun, başqa sevgilinin simvolik adıdır. Bisey çaydakı qabarmaya baxmayaraq, həsrətlə öz axtardığını, ölümünü gözləyirdi: "Gecəyarısı, ay işığı sahilboyu qamışlığa və salxım söyüdlərə nur çiləyəndə, su ilə meh pıçıldaraq Biseyin cəsədini usdufca-usdufca körpünün altından dənizə aparırdı. Ancaq Biseyin ruhu göy üzünə çəkildi, kədərli ay işığına sarı uçdu, bəlkə ona görə ki, Bisey sevirdi. Bədəni gizlicə tərk edərək, sezilmədən, hiss olunmadan göylərə qalxdı, necə ki, çaydan səssizcə, gözə görünmədən lehmə qoxusu, su soyuğu qalxır...".

Göründüyü kimi burada yazıçı Biseyin ölümünə baxmayaraq, həyatın öz axarında davam etdiyini yüksək sənətkarlıq məharəti ilə göstərməyə müvəffəq olmuşdur. Lakin Akutaqava insanın cismən ölməyinə baxmayaraq, mənənin göylərə çatacağını, ruhunun sevgilisine qovuşacağını qeyd etmişdir.

Akutaqava bu əsərində insanın sağ ikən hər an ölümünü gözlədiyini, bu qorxuyla yaşadığını və ruhunun ancaq ölümdən sonra azadlığa qovuşacağını qeyri-adi yolla əsaslandırmağa nail olmuşdur. Onun novellası, doğrudan da, insanı özünə, yaradılış ruhuna qaytarır. Yazıçı bəşəriyyəti saflaşmağa, öz ruhunu cilalamağa, onu təmiz tutmağa çağırır. O, insanı madiyyatın, ənənələrin qurbanına çevrilməyini istəmədi və buna görə də ruhun ölmədiyini, onun zamanla aşınmalarına baxmayaraq əbədiyini bizə xatırladırdı: "Sonralar, çox-çox min illərdən sonra, saysız-hesabsız çevrilmələrə uğramış bu ruha yenə insan ömrü etibar olundu. Bu o ruhdur ki, indi mənə yaşayır, necə va-

ramsa elə. Ona görə, bizim dövrdə doğulsam da, mən heç bir işə yaramıram, gecə də, gündüz də xəyalarla yaşayıram və elə hey nəşə qərribə bir şey gözləyirəm. Necə ki, Bisey qürub çağı körpünün altında heç vaxt gəlməyəcək sevgilisini gözləyirdi".

Akutaqavanın əsərlərinin çoxunu müxtəlif əsrlərə aid tarixi hadisələr təşkil edir. Akutaqava qədim və orta dövr Yapon ədəbiyyatından götürdüyü fabulları müasir dövrlə, müasir insanın hərəkətləri, düşüncə tərzini və psixologiyası ilə əlaqələndirmişdir. O, öz əsərlərində yaradılış etibarilə ilkinliyini qoruyub-saxladığını qeyd etmiş və bunu aşağıdakı kimi əsaslandırmışdır: "Qədimdə də, müasir dövrdə də insan ruhunun oxşar və ortaq nöqtələri var. Bütün məğz bundan ibarətdir".

Bundan əlavə yazıçı insan şəxsiyyətinin formalaşmasında tarixi, coğrafi və mədəni amillərin çoxcəhətliliyi, onu təşkil edən əsas xüsusiyyət və keyfiyyətlər, mənəviyyət seçiminin əsas götürüldü-

yünü vacib amil kimi göstərmişdir. Bütün bu sadalanan amilləri mühüm şərt hesab edən Akutaqava müasirliyi "ümumbəşəri və hər zaman aktual olan problemlərə" yönəltmək istəyirdi.

Reallığın qeyri-adi təsviri, dərin psixologizm, paradoksal düşüncə tərzini və incə ironiya Akutaqava yaradıcılığının əsas qayəsini təşkil etmişdir. Şərqlə və Qərblə arasında paralellər aparmaq onun yaradıcılığının xarakterik xüsusiyyətlərindən idi. Lakin, Qərb ədəbiyyatından alınan süjet xəttinə də yazıçı hər zaman öz xalqına məxsus çalarlar qatmış, onu özünükünləşdirməyə bacarmışdır.

Akutaqavanın əsərlərinin əsas mövzusu-insan psixologiyasının sirləri və tükənməz dünyasıdır. O, öz əsərləri üçün materialları əsasən tarixi xronikalardan, qədim əfsanələr toplusundan götürürdü. Onun qənaətlərinə görə yalnız məxsusilik və qeyri-adilik insan ruhunun əsl mahiyyətini açmağa qadirdir.